

України, 2011. – 399 – 422. 4. Spiegel online-Nachrichten. – [Electronic resource]. – Regime of access: // <http://www.spiegel.de>. 5. Stern. [Electronic resource]. – Regime of access: // <http://www.stern.de/>; 6. Bundesrsresse Analyse. [Electronic resource]. – Regime of access: <http://www.sedoparking.com/bundesrsresse.de>. 7. Населення Німеччини: національний склад, мови, релігії. – Режим доступу. <http://www.geograf.com.ua/germany/565-germany-population-languages-religion>. 8. Ислам в Германии // История Германии Западносиб. центр герм. исслед. / под общ. ред. Б. Бонвеча, Ю.В. Галактионова. – Т.3: Документи и материалы. – Кемерово: Кузбасс-вузиздат, 2005. – 544 с.

Степанчук О.П.

*аспірантка Державної установи
«Інститут всесвітньої історії НАН України»
(м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ПОЛЬСЬКОГО УРЯДУ ЩОДО УКРАЇНЦІВ ХОЛМЩИНИ НА ПРОЦЕСИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ ПОЛЬСЬКОЇ У 20-30-Х РОКАХ ХХ ст.

Холмщина – українська етнічна земля, яка після завершення більшовицько-польської війни і підписання Ризького мирного договору 1921 року, увійшла до складу відновленої Другої Речі Посполитої Польської [1, 18]. Українці, які споконвічно проживали на цій території, опинилися у межах чужої держави з іншою мовою, релігією та менталітетом. Давня неприязнь значної частини польського суспільства до українського народу, під впливом антиукраїнської пропаганди переросла у відкрите цькування і гоніння, навіть етnonім «українці» було замінено на «русини». Таке ставлення до українців усіяло заохочувалось центральною, а особливо місцевою владою, тому політику польського уряду відносно національних меншин, зокрема української, назвати толерантною дуже важко. Весь міжвоєнний період активно проводилась політика полонізації й окатоличення українського населення та нищення його духовності.

Як слушно зауважив один з польських дослідників процесу ста-

новлення Польської держави міжвоєнного періоду С. Хорак, на початку 1920-х рр. в Середній Європі склалась сприятлива ситуація для створення другої Швейцарії: етнічні поляки, як державотворчий народ, що становив приблизно 68% населення держави, мав би консолідувати на федеративних началах український та німецький народи, які становили значну частину національних меншин (відповідно приблизно 18% та приблизно 7%) [2, 54]. На жаль, серед польського суспільства домінували шовіністичні переконання і такий варіант держави навіть не розглядався.

Нововідтворена Польща розбудовувалась на засадах буржуазної парламентської демократії. У Конституції Речі Посполитої, прийнятій у березні 1921 р., проголошувалося, що кожен громадянин має право зберігати свою національність, мову і народні особливості. Польський уряд зобов'язується забезпечити національним меншинам, які проживають на території Польщі вільний розвиток їхніх народних звичаїв з допомогою громадських організацій. На жаль, це були лише декларації. Дуже скоро ідеї провідних діячів Народової демократії (С. Грабський, Р. Дмовський) щодо національної асиміляції меншин були взяті на озброєння діячами Польської Соціалістичної партії (Т. Холовко, Л. Василевський). Відкинувши свою програму державної асиміляції, вони прийняли ендекську ідеологію стосовно національної політики держави [3, 24; 4, 46]. Поступово, але неухильно відбувався процес еволюції влади в бік тоталітаризму, який досяг свого апогею в 1935 р. з прийняттям нової «квітневої» Конституції. Цей процес закономірно призвів до змін у багатьох сферах життя держави. Гасло «солідарність суспільства» перетворилось на гасло «консолідація народу», а замість поняття «примат держави» найвищої вартості набуло поняття «народ польський», як головна сила, відповідальна за долю держав [5, 250]. Таким чином, ідейними рушіями правлячого табору стали націоналізм, католицизм і тоталітаризм. Все це призвело до змін і в національній політиці держави: переважаючими стала концепція національної асиміляції меншин і погляди, що держава повинна дбати, аби чужорідні етнічні групи не почали себе усвідомлювати нацією.

Денаціоналізація українського населення Холмщини почалася з освітньо-культурної сфери. Починаючи з середини 1920-х рр. чисельність українських шкіл поступово зменшувалась. У процесі

реформування шкільництва у 1924 р. був прийнятий так званий «закон Грабського», за яким вводились двомовні (утраквістичні) школи [6, 112-113]. Такі школи, на думку польської влади, були б зручні і українцям і полякам, які проживали на змішаних територіях, зокрема на Холмщині. Але на практиці, двомовні школи стали фактично польськомовними, а українською, в кращому випадку, викладалася лише релігія [7, 71].

Тільки-но молода Польська держава утвердилась в нових кордонах, почалась масова «полонізаційно-ревіндикаційна акція», тобто примусове навернення православних на католицизм, конфіскація на користь Католицької церкви православних святинь та іншого майна, або їх знищення. Вже у 1920-х рр. польський уряд розпочав закриття приміщень православних церков, забороняв відкривати нові церкви, навіть за кошти, зібрані з пожертв самих православних парафій, а пік ревіндикаційної акції припав на 1938 р., коли на Холмщині знищувались православні храми за вказівками місцевої польської адміністрації [8, 108].

Одним із напрямів соціально-економічної політики польської держави у регіоні стала програма «внутрішнього рільничого осадництва» та цивільної колонізації. Ця програма поглибила прірву між двома народами та створила вибухонебезпечну ситуацію в краї. Шляхом підтримки колоністів-осадників влада створювала собі міцну опору на тих землях, де компактно великими групами проживали українці, намагаючись змінити на свою користь національний склад населення краю та отримати союзників в боротьбі з національно-визвольним рухом [9, 174].

Недалекоглядна, половинчата політика польського уряду щодо національних меншин, зокрема української, яка втілювалась в життя брутальними методами, навіть на шкоду зовнішній безпеці держави, в найменш відповідний час, призвела тільки до радикалізації міжетнічних польсько-українських відносин.

Використані джерела та література:

1. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВО), Ф. 4, оп. 1, спр. 29, Арк.18. 2. Horak S. Poland and her national minorities. / S. Horak – N.-Y., 1961 – 259s. 3. Dmowski R. Polityka narodowa w odbudowanym panstwie / R. Dmowski. – W., 1939. – 119s. 4. Ho-

lowko T. Kwestia narodowosciowa w Polsce / T. Holowko. – W., 1924. – 89s.
5. Paruch W. Od konsolidacji państwowej do konsolidacji narodowej. Mniejszości narodowe w myśli politycznej obozu pilsudczykowskiego (1926–1939) / W. Paruch. – Lublin, 1997. – 326s. 6. Юхимюк О. Становище дошкільного виховання та освіти на західноукраїнських теренах у 20-х роках / О. Юхимюк // Україна і Польща у ХХ ст.: проблеми і перспективи взаємовідносин. – К., 2000. – С. 112–115. 7. Центральний Державний Архів Громадських Об'єднань України (ЦДАГО України) - Ф.233, оп.1, спр.171, Арк. 71. 8. Курпранець О. Православна Церква в міжвоєнній Польщі 1918-1939рр./ О. Курпранець – Рим, 1974 – 235с. 9. Madojczyk Cz. Burżuazyjno-obszarnicza forma rolna w Polsce 1918-1939. / Cz. Madojczyk / W., 1956 – 204 s.

Ткаченко І.В.

*кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник Державної установи
«Інститут всесвітньої історії НАН України»
(м. Київ, Україна)*

НАЦІОНАЛЬНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ

Проблема пошуку свого місця в світі й до сьогодні є однією з найважливіших у міжнародній політиці України. Саме тому тема європейської інтеграції української держави викликає посилений інтерес як з боку простих громадян, так і наукової спільноти.

Українські дослідники проблем інтеграції України у міжнародні політичні й економічні об'єднання віддають перевагу євроінтеграції як такій, що становить мінімальну загрозу збереженню національного суверенітету української держави.

У зв'язку з безпосереднім наближенням кордонів Євросоюзу до України виникає неминуча потреба в узгоджених та скоординованих діях сторін щодо подолання спільних загроз (нелегальна міграція, транскордонна злочинність, тероризм, торгівля людьми та наркотиками).

При реалізації Україною своїх європейських амбіцій слід зважати на важливе практичне протиріччя – дотримання збереження балансу між передачею об'єднанню частини суверенних прав дер-